

(برخه: د مغز لرونکو او غیر مغزي میوو تولید E)

**څلورم لوست: د ناک میوې (Growing Pears)
ونې کښت او کرنې**

اصطلاح گانی

- د ناک د کوچنۍ ونبي د استعمال نه عبارت دي چې د ونبي له روټستاک او د ناک له پيونډک (scion) دواړو سره مناسب وي.

- د ناك ميوه په توله نري کي په پراخه پيماني سره توليد کړي.
- ناك د Rosaceae له فاميل سره اريکه لري او په سب فاميل کي د مني په شان او له (quince.) (subfamily) سره تعلق لري.
- د Pyrus جنس دوه ويشت نوعي (species) شتون لري چي له آسياو افريقا او اروپا څخه یې سرچينه اخستي ده.
- چين په لومړي درجه کي د ناك ميوی تولیدونکي هيواد دی د هغې په دوام ایتالیا، متحده ایالات او هسپانيا هم په نوبت سره قرار لري.
- په افغانستان کي د ناك ميوی عامي نوعي عبارت دي له: Pyrus communis او P. pyrifolia، P. serotina, څخه.
- د بارتلت (Bartlett pear) ناك په توله نري کي یو عام نوعه د ناك ميوی څخه شميرل کيري چي د هغې د توليد سطحه تقریباً نسبت نورو تولو ناکونو ته ۷۵ فیصده ده.

- ناك د نمو او انکشاف له پلوه له منې سره زیات ورتوالی لري.ولي بياهم خه نا خه توپیرونې په کي شتون لري.
- ناك د هغو خاورو په وراندي چي د ضعيفه نم ويستني لرونکي وي نسبت ټولو ته تحمل کونکي او مقاومت لرونکي ميوه ده.
- ژوري لوم خاوري (loams) کومي چي نم يې بنه ويستل شوي وي د ۶ - ۷ پي ايج pH په لرلو سره د ناك توليد تامينوي.
- د ناك ونه د نورو ونو په شان کښت او کرل کيدلى شي.
- ناك هغه اقلیم ته اړتیا لري کوم چي د منې لپاره مناسب ويولي د اتشک او بلايت (blight) په وراندي دير حساس دی نو په دي بنا مرطوب فصلونه او د پسرلى لامده فصلونه تحمل کولى نه شي

» د دې لپاره چې د ناک د استراحت دورې(dormancy) تغیر کړی وي
تقریباً د ۹۰۰ نه تر ۱۰۰۰ ساعتو پوري یخی هوا ته اړتیا لري.

» د یخی هوا په مقابل کي د ناک قوت له منې سره ورته دی او یا هم لبر خه
نسبت منې ته په بنسکته هوا کي زیات مقاومت لري. ناک کولی شي چې په د
منفي ۲۳ نه تر منفي ۲۸ درجو د سانتي گرید پوري هوا تحمل کري.

» د ناک ونه د یوې نه تر درې او نیو پوري له منې څخه دمخه غوتی کوي،
چې د همدي دلیل په اساس په اکثره منطقو کي د یخنی وهنی یا شبنم
(frost) له خرابو زیانونو سره مخامخ کېږي.

» د ناک میوه په ۹۰ ورځو کي په ژر رسیدلی شکل سره او ۲۰۰ ورځو کي
په ناوخته رسیدلی شکل سره پوځوالۍ(mature) ته رسیزی.

» هغه ناکونه چې د اوږدی په فصل کي پخیزې "د دوبې ناکونو" په نوم سره
یادیزې او هغه ناکونه چې فصل یې د منې په فصل کي اخستل کېږي د
"ژمنیو ناکونو" په نوم سره یادیزې.

- د ناک د ونو د باغ يا بن(orchards) پيزاين او طرحه کول زياتره د منو د ونو له باگونو سره ورتوالی لري.
- د ناک هغه وني چي معياري اندازي (Standard size) ولري په هر يوه هكتار حمکه کي ۱۷۰ وني يې کښت کيري.
- د ناک په ونو کي باید چلپایي د ګردي شيندل يا هم غير خودي ګرده شيندل صورت ونيسي، نو په دي بنا په هر يوه قطار کي باید د ناک متناوبې نوعي شتون ولري.
- د ناک د ونو مروج اصلاح کول (معين شکل يا معين لورى ته نمو ورکول) او بناخ پري کول د منې په شان د اصلې وني د تني (central leader) له اينبودلو نه عبارت دي.
- اصلې او عمه بناخ پري کول باید د ژمي په فصل کي ترسره شي.
- يوازې اړين بناخ پري کول په اوږي کي ترسره کيري.

- دا چي د ناك ميوه ونه له حده څخه په زياتي انداري (overproduce) سره توليد کوي، نو په دي بنا دا لازمه ده ترڅو چي د ناك وني له بناخونو څخه سپکي شي.
 - که چيري د ناك ميوه کمه نه کړل شي، نو پرته له شکه به د وني ميوه زياتهولي پيره وره به توليد کړل شي او د وني بناخونه هم د بار نیولو په اثر بي حده به ضررمند شي.
 - که چيري زياته ميوه (excess) له ونو څخه لري نه شي نو دا د راتلونکي کال په ګل ورکولو باندي هم منفي تاثير لري.
 - د ناك اضافه ميوه باید د لاس پواسطه لري کړل شي.
- « په هره یوه خوشه کي یوازي یو دانه ناك پريزدئ او کوبنښ وکړئ ترڅو چي د خوشو په منځ فاصله تقریباً ۱۵ سانتي متراه وي.

• بلايت آتشک (Fire blight) یا کپک او سپزی و هنه له عمده او لوی نارو غی نه عبارت دي کومه چي د ناك ميوه تر تهدید لاندي نيسی.

- که چيري بلايت آتش (Fire blight) زيات واقع کيري پس د وني ککر شوي برخي تقربياً د ۱۵ سانتي متراه له متاثر شوي ځاي نه لاندي پري کري.

» هر څومره چي ژر کيدلى شي نو پرته له فاصلې څخه د نبات ککري شوي برخي له باغ يا بن څخه لري کري.

- د ناك وني معمولاً د غوره توليد لپاره او همدارنگه د نارو غيو په وراندي د مقاومت لپاره پيوند (grafted) کيري.
- د هغي ساقی اصلي او عده روتساک کومه چي پيونديري (main rootstock) له (quince) وني نه عبارت ده چي د دي پيوند وهني په پايله کي وني په منځني سايز او وروکي اندازې سره توليدیدلی شي.
- د ناك ميوې ځني نوعي له (quince) وني سره پيوند قبلونکي يا مناسي (compatible) نه وي چي بайд double work کړل شي.
- » د ناك د کوچني وني له استعمال نه عبارت Double working دی چي د وني له روتساک او پيوند (scion) دواړو سره مناسي او جوري وي.

• په افغانستان کي د ناك ميوی دري عامې نوعي شتون لري:

Pyrus communis –

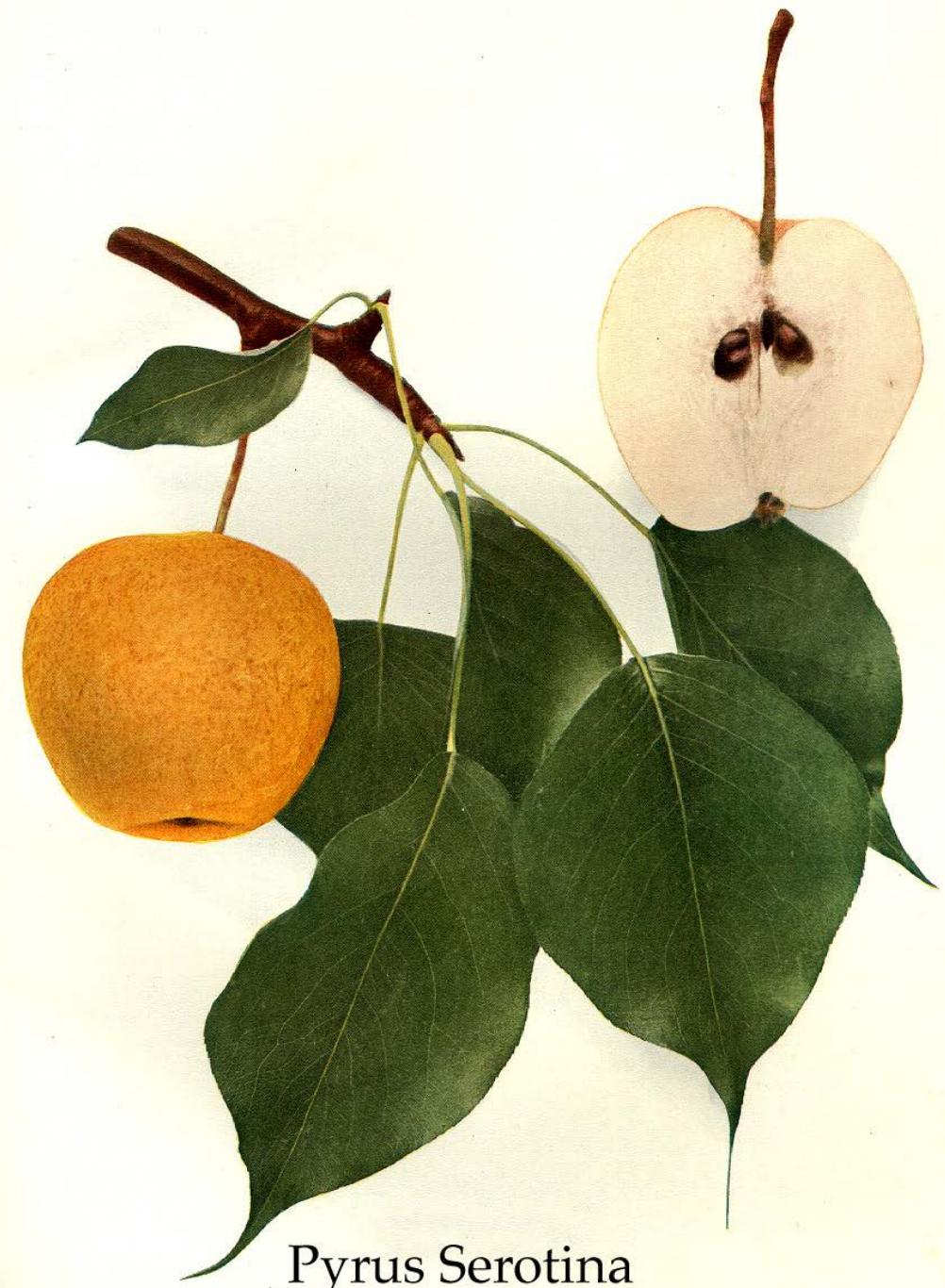
- د ناك دانوونه ونه په افغانستان کي پيره زياته ده.
- د دي نوعه ونو اوبردوالي د ٦ نه تر ٩ مترو پوري رسيني.
- د هغو ونو اوبردوالي چي پير زړي (Older mature) وي کيدلۍ شي
چي دولس مترو ته هم ورسيني.
- د ناك د وني د پوستکي رنګ خرمایي خاکستري ته مايل او پولک (grayish brown) لرونکي وي.
- د ناك ميوی قطر له ٧،٦ نه تر ١٠ سانتي مترو پوري وي.
- د ناك د وني غوتۍ کول د پسلۍ په لوړيو کي پیل کېږي او د ناك ميوه ورکول د اوږي په پاي کي ختمېزې.

Pyrus serotina

•

- د ناك وني دا نوعه له اتو نه تر لسو مترو پوري اوبردوالي لري چي د هغى پوستكى د لورو او ژورو لرونكى وي او تياره خرمائىي رنگ لري.
- د پانى په محوري زاويو يا **axils** كى (له هغى زاوي نه عبارت ده چي پانه يا بناخ يى د گياه له ساقى سره تشکيلوي) د ناك ونه د ٥ سانتى مترو په اوبردوالي سره اغزى هم پيدا كيدلى شي.
- د ناك رنگ قهوه يى خرمائى دى چي د هغى په باندى (outer) سطحه باندى سپين داغونه يا خالونه هم ليدل كيرى. د ناك ميوى قطر(diameter) تقريرياً ٥ سانتى متره وي.
- د ناك گل كول(Flowering) د مارچ په مياشت كى واقع كيرى او د هغى د ميوى پخيدل د نومبر په مياشت كى پيل او د دسمبر د مياشتى تر پاي پوري دواام پيدا كوي.
- » د ناك ميوه د سپتمبر د مياشتى تر اخري پوري نسبتاً لوئيرى او په دي مرحله كى د خورلو ور وي.

Pyrus Serotina

Pyrus pyrifolia •

- د ناك دا نوعه ونه له ۹ نه تر ۱۲ مترو پوري او بودوالی لري.
- د دې نوعه ناك د ميوی رنگ خرمایي او قرمزي خرمایي او يا هم زير وي چي د هغې داهلي نوعو قطر تر ۱۵ سانتي مترو پوري او د وحشی نوعو قطر يي د ۲ نه تر ۳ سانتي مترو پوري وي.
- د دې نوعه ناك ميوه له غوتى (blooming) نه وروسته د ۴ نه تر ۵ مياشتو پوري پخپزې.
- دا نوعه وني د ۲۵۰ نه تر ۱۰۰۰ ساعتو پوري د ۷ درجي د سانتي گيريد لاندي وخت ته ارتيا لري ترڅو د هغې د استراحت په دوره (dormancy period) باندي تغير وکړي.

پیاکتنه/ خلاصه یا لنديز

- د ناك ميوې طبقه بند(taxonomy) ی تshireح او روښانه کړئ
- د ناك د ونو د کرني او پالني تريقه زده کونکو ته په عملی توګه وښایاست
- په افغانستان کي د ناك ميوې عامي وني تر بحث لاندی ونیسي.